

Asia: VN/13339/2019

Lausuntopyyntö elinkautisvankien vapauttamismenettelyn kehittämistä koskevasta arviomuistiosta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Arviomuistiossa tarkastellaan elinkautisvankeja koskevan lainsäädännön kehittämistarpeita. Varsinaiset toimenpide-ehdotukset liittyvät vapauttamisharkinnan yhteydessä tehtävään väkivaltariskin asemaan, viranomaisyhteistyöhön sekä hoitojatkumoiden toteutumiseen.

Tarkastelut ovat pikemminkin johdannonomaisia, eivätkä ne sisällä konkreettisia uusia ehdotuksia, joiden perusteltavuuteen olisi tässä yhteydessä mahdollista ottaa kantaa. Muistiossa esitettyihin yleisiin toimenpide-ehdotuksiin sekä alustaviin päätelmiin nykyisen lainsäädännön toimivuudesta sekä kansainvälisten velvoitteiden ja lainsäädäntömme välisestä vastaavuudesta voi kuitenkin hyvin perustein yhtyä. Erityisesti on syytä kiinnittää huomio hoitojatkumoiden toteutumista painottaviin suosituksiin.

Varsinaisten toimenpide-ehdotusten osalta valmisteluprosessi on vasta alussa ja osa laajempaa suunnitelmaa. Jo nyt esille otettujen kysymysten tarkempi selvittäminen tulee vaatimaan tuekseen mittavan taustatyön. Tarkasteltavalla teemalla on elinkautisvankeuden ylittävät kytkökset riskiarvioihin laajemminkin sekä mm. syyntakeisuussäätelyyn sekä psykiatrisen hoidon asemaan osana Suomen seuraamusjärjestelmää. On tärkeä havaita, että nämä järjestelmät toimivat vuorovaikutuksessa ja ne ovat riippuvaisia toisistaan. Tämä tekee esimerkiksi kansainvälisten vertailutietojen esittämisen ja arvioinnin – josta muistiossa annetaan esimerkkejä -- erityisen haastavaksi. Elinkautisvankien määrää tai vankeusajan pituutta eri maiden välillä vertailtaessa on oltava selvillä myös mahdollisen turvaamiseristämisen (tai sitä korvaavien järjestelmien) käytöstä; jälkimmäiset taas ovat yhteydessä sekä mittaamisnormistoon että psykiatrista hoitoa koskevien järjestelmiin; nämä kytkeytyvät vuorostaan syyntakeisuutta koskevaan säätelyyn. Valmistelu edellyttää usean järjestelmän samanaikaista punnintaa ja analyysia. Tämä on mitä ilmeisimmin myös tässä muistiossa ymmärretty. Samalla kysymys on eri ammatillisten toimijoiden (ja eri ministeriöiden) koordinaatiota ja yhteistyötä vaativasta projektista. Sen valmisteluun on syytä varata riittävä aika. Tästä vakuuttunee, kun tutustuu esimerkiksi muissa pohjoismaissa samoista teemoista

laadittuihin raportteihin ja suunnitelmiin. Samaan suuntaan puhuvat kokemukset Suomessa. Vuonna 2005 julkaistut suunnitelmat kriminaalipotilaiden hoitojärjestelmien uudistamiseksi eivät ole vielä kukaan johtaneet tulokseen.

Rikosoikeudellisen ja terveydenhuollollisen järjestelmän rajapinnoilla on tapahtunut dramaattisia muutoksia, joita yhdistävänä piirteenä on ollut ongelmien siirtäminen rikosoikeudellisen kontrollin piiriin. Tämän merkkejä ovat esimerkiksi psykoottisten vankien määrän kymmenkertaistuminen, elinkautisvankien määrän moninkertaistuminen, mielentilatutkimusten määrän radikaali vähentyminen ja syyntakeisuusarviointien kiristyminen. Tarvitsemme tietoa näiden muutosten taustasyistä. Muistion tätä koskevat alustavat päätelmät tullevatkin vaatimaan osakseen tarkennuksia. Tarvitsemme myös tietoa muutosten seurausvaikutuksista sekä suunnitelmia korjaaviksi toimiksi. Vaikka osaan kysymyksistä saataneen vastaus kahden TEAS-tutkimushankkeen kautta, kaikkeen varmastikaan ei. Jo nyt on mahdollista päätellä, että näissä tutkimustoimeksiannoissa selvitettäväksi annetut kysymykset ovat liian laajoja ja monimuotoisia, jotta niihin voidaan odottaa perusteellista vastausta nopeasti toteutettujen suppeiden selvitysten pohjalta. Kun valmisteltavana on rikosoikeuden ja terveydenhuollon rajapinnoilla liikkuva periaatteellisesti ja käytännön kannalta merkittävä uudistus, on lupa odottaa, että valmistelu- ja aikatauluresurssit mitoitetaan hankkeen vaativuuden mukaan.

Helsingissä 14.2.2020

Tapio Lappi-Seppälä

Rikosoikeuden ja kriminologian professori

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti

Helsingin yliopisto

Lappi-Seppälä Sampo
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti